

Ψυχανάλυση της συνείδησης

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)



Φωτο: [liveinternet.ru](#)

του αρχιμ. Ιακώβου Κανάκη

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλη έξαρση στα ψυχικά νοσήματα. Όλο και περισσότεροι συνάνθρωποί μας επισκέπτονται ψυχολόγους-ψυχιάτρους-ψυχαναλυτές για να βρουν την θεραπεία στην ομολογουμένως δύσκολη κατάστασή τους. Σε μεγάλες πόλεις αλλά και στην επαρχία οπωσδήποτε θα συναντήσεις γραφεία ιατρών με τις συγκεκριμένες ειδικότητες.

Οι επιστήμονες αυτοί, πολλές φορές, ασκούν με υπευθυνότητα την δουλειά τους και είναι αναγκαίοι στις σύγχρονες κοινωνίες που ταλαιπωρούνται οι άνθρωποι από το άγχος. Άλλοι συνάνθρωποί μας, που έχουν και αυτοί φυσικά την πίεση της καταναλωτικής κοινωνίας, επισκέπτονται τον πνευματικό τους και νιώθουν μια απίστευτη ανακούφιση από την συνομιλία και συναναστροφή μαζί του. Έτσι, τίθεται το ερώτημα: « Κάποιος που έχει πνευματικό πατέρα χρειάζεται να επισκέπτεται και τον ψυχολόγο; ή μπορεί να ισχύει και το αντίστροφο;».

Η απάντηση είναι απλή. Ένας καλός πνευματικός πατέρας, αν το κρίνει

απαραίτητο μπορεί να κατευθύνει τον άνθρωπο σε κάποιον ψυχολόγο, που όμως να πιστεύει στον Θεό και ένας επιστήμονας ψυχολόγος οφείλει να στείλει τον άνθρωπο που τον εμπιστεύθηκε σε πνευματικό πατέρα. Φυσικά, αν κάποιος έχει μια ουσιαστική, ειλικρινή επικοινωνία με τον πνευματικό του δεν χρειάζεται κανέναν άλλον βοηθό -το νιώθει άλλωστε- παρά την ίδια του την θέληση και πίστη να παλέψει για την εφαρμογή όσων τον συμβουλεύει ο πνευματικός. Εάν τώρα ο πνευματικός είναι στα μέτρα του οσίου Παϊσίου, που πρόσφατα ανακυρίχθηκε άγιος από την Εκκλησία, τότε τα πράγματα γίνονται σαφή.

Αφορμή για τα παρόντα υπήρξε η ανάλυση, ουσιαστικά η ψυχανάλυση, που κάνει ο αγιασμένος γέροντας στο ζήτημα της συνείδησης του ανθρώπου.¹ Πρόκειται για ένα εξαιρετικό μάθημα διάγνωσης και θεραπείας της ψυχικής νόσου, που ονομάζεται «λανθασμένη συνείδηση».

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Πολλοί άνθρωποι λένε «για μένα Θεός είναι η συνείδηση μου· αρκεί που δεν κάνω κακό σε κανέναν». Αυτό κατά βάση είναι σωστό, αφού ο Θεός όντως έδωσε στον πρώτο άνθρωπο την συνείδηση ως «τον πρώτο θείο νόμο». «Την χάραξε βαθιά στις καρδιές τους (των πρωτοπλάστων) και από τότε ο κάθε άνθρωπος την παίρνει κληρονομιά από τους γονείς του και, όταν δεν ενεργεί σωστά, αυτή δουλεύει μέσα του, τον ελέγχει και τον οδηγεί στην μετάνοια.² Πράγματι λοιπόν η συνείδηση είναι ένα θείο δώρο και αφορά, κατά τον απόστολο Παύλο, σε όλους τους ανθρώπους της γης.³ Και αν κάποιος δεν γνώρισε τον Θεό θα κριθεί με τον νόμο της συνείδησής του.⁴

Πώς όμως μπορούμε να ξέρουμε ότι η συνείδηση λειτουργεί κανονικά· ότι δεν έχει βλαφτεί;

Απαντά ο γέροντας: «Πρέπει όμως ο άνθρωπος να κάνει σωστή πνευματική εργασία και να μελετάει την συνείδησή του, για να μπορεί να ακούει πάντοτε την φωνή της. Εάν δεν την μελετάει, δεν θα ωφεληθεί ούτε από πνευματικές μελέτες ούτε από συμβουλές αγίων Γερόντων, αλλά ούτε και τις εντολές του Θεού δεν θα μπορέσει να τηρήσει». ⁵ Κάνει λοιπόν μια σπουδαία διευκρίνιση αφού λέει ότι υπάρχει και «καπακωμένη συνείδηση». ⁶

Πώς κάποιος μπορεί να είναι σίγουρος ότι αυτό που κάνει είναι αυτό που του λέει η συνείδησή του;

«Αυτό θα γίνει όταν παρακολουθεί τον εαυτό του και τον εκθέτει στον πνευματικό του. Γιατί μπορεί να έχει καταπατήσει την συνείδηση του και να νομίζει ότι πάει καλά. Ή να έχει φτιάξει λανθασμένη συνείδηση και, ενώ έχει κάνει έγκλημα, να νομίζει ότι έκανε ευεργεσία. Ή, ακόμη, να έχει κάνει την συνείδησή του υπερευαίσθητη και να πάθει ζημιά». ⁷ Μάλιστα μας δίνει και παράδειγμα περί του θέματος: «Θέλει πολλή προσοχή. Βλέπεις, όταν κάνει κανείς μια αμαρτία για

πρώτη φορά, νιώθει κάποιον έλεγχο, στεναχωριέται.

Αν την επαναλάβει για δεύτερη φορά, νιώθει λιγότερο έλεγχο και, αν δεν προσέξει και συνεχίσει να αμαρτάνει, πωρώνεται η συνείδησή του. Μερικοί, όταν λ.χ. τους κάνουν παρατήρηση για κάποιο σφάλμα τους, αλλάζουν θέμα, για να μην τους πειράξει η συνείδηση και στεναχωριούνται, σαν τους Ινδούς που κάνουν νιρβάνα. Ένας νεαρός εκεί στα Ιμαλάια, σκότωσε πέντε Ιταλούς ορειβάτες και, αφού τους έθαψε, άρχισε να κάνει αυτοσυγκέντρωση. Κάθισε κάτω και έλεγε δύο ώρες «ξύλο-ξύλο...», για να βγει στο κενό, να ξεχάσει και να μην τον πειράζει ο λογισμός.»⁸ Και για να γίνει πιο σαφής το θέμα αυτό ανέφερε και ένα ακόμα γεγονός: «Μια γυναίκα, όταν πήγε να εξομολογηθεί, έκλαιγε συνέχεια και έλεγε: <Δεν ήθελα να σκοτώσω>. <Κοίταξε της είπε ο πνευματικός, αν υπάρχει μετάνοια, ο Θεός συγχωρεί· συγχώρεσε τον Δαβίδ>.⁹ «Ναι, αλλά δεν το ήθελα>, έλεγε εκείνη. <Καλά, πώς έγινε και σκότωσες;>, την ρώτησε ο πνευματικός. <Να, καθώς ξεσκόνιζα, την χτύπησα με την πετσέτα και την σκότωσα την μύγα. Δεν το ήθελα>! Εν τω μεταξύ αυτή κορόιδευε τον άνδρα της, είχε εγκαταλείψει τα παιδιά της, είχε διαλύσει το σπίτι της και γύριζε στους δρόμους, και αυτά τα ανέφερε σαν να μη συνέβαινε τίποτε».¹⁰

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως η συνείδηση μπορεί να βλαφτεί και να έχουμε τραγικά αποτελέσματα. Όταν ο άνθρωπος ασφαρίζεται στην ιδέα ότι έχει «καθαρή την συνείδησή του» βρίσκεται σε ολισθηρό δρόμο διότι μπορεί να έχει φτιάξει μέσα του «αρρωστημένη συνείδηση». « Όταν αναπαύει τον λογισμό του για πολύ καιρό, κάνει μια άλλη, δική του, συνείδηση, μια συνείδηση στα μέτρα του, δηλαδή μια λανθασμένη συνείδηση.»¹¹

Πώς θα καταλάβει κάποιος ότι έχει βλαφθεί η συνείδησή του;

Θα νιώθει μέσα του ένα κενό ή μια ανησυχία ενώ λέει στον εαυτό του και στους άλλους ότι δεν έχει τίποτα, και να πώς γίνεται αυτό: «

Αν προσέξεις, θα δεις πώς, ενώ λες ότι δεν έχεις τίποτε, δεν νιώθεις και καλά. Γι' αυτό χρειάζονται εξετάσεις. Όταν ένας δεν νιώθει καλά, έχει σωματική κατάπτωση κ.λπ., του κάνουν εξετάσεις μικροβιολογικές, αξονική τομογραφία, για να βρουν από πού προέρχεται αυτό που αισθάνεται. Αν βλέπεις ότι δεν έχεις γαλήνη αλλά στεναχώρια, να ξέρεις ότι υπάρχει μέσα σου κάτι ατακτοποιήτο και πρέπει να το βρεις, για να το διορθώσεις. Κάνεις, ας υποθέσουμε, ένα σφάλμα· στεναχωριέσαι, αλλά δεν το εξομολογείσαι. Σου συμβαίνει μετά ένα ευχάριστο γεγονός και νιώθεις χαρά. Αυτή η χαρά σκεπάζει την στεναχώρια για το σφάλμα σου και σιγά-σιγά το ξεχνάς· δεν το βλέπεις, επειδή καπακώθηκε από την χαρά.

Οι χαρές σκεπάζουν το σφάλμα, το πάνε πιο κάτω, πιο βαθιά, αλλά εκείνο

εσωτερικά δουλεύει. Έτσι ο άνθρωπος αρχίζει να σκληραίνει, γιατί καταπατά την συνείδησή του και η καρδιά του πιάνει σιγά-σιγά γλίτσα. Ύστερα το ταγκαλάκι (ο διάβολος) όλα του τα δικαιολογεί: <αυτό δεν έχει τίποτε, εκείνο είναι φυσιολογικό>, ανάπαυση όμως δεν έχει, γιατί η στεναχώρια δουλεύει από κάτω. Νιώθει μια ανησυχία, δεν έχει εσωτερική γαλήνη. Ζει με ένα συνεχές άγχος. Είναι βασανισμένος. Δεν βρίσκει τί φταίει, γιατί τα σφάλματα του είναι καπακωμένα. Δεν καταλαβαίνει ότι υποφέρει, επειδή αμάρτησε.

-Γέροντα, μπορεί να βοηθηθεί ένας τέτοιος άνθρωπος, αν του πεις ποια είναι η αιτία της ταλαιπωρίας του;

- Κοίταξε, θέλει προσοχή, γιατί, όταν του βάλεις τα πράγματα στην θέση τους, ξυπνάει η συνείδηση και αρχίζει ο έλεγχος. Και αν δεν ταπεινωθεί, μπορεί να φθάσει στην απελπισία, επειδή δεν αντέχει την αλήθεια. Αν όμως ταπεινωθεί, θα βοηθηθεί.

-Γέροντα, υπάρχουν άνθρωποι που γεννιούνται με πωρωμένη συνείδηση;

-Όχι, δεν υπάρχουν άνθρωποι που γεννήθηκαν με πωρωμένη συνείδηση. Δεν έκανε ο Θεός τέτοια συνείδηση. Όταν όμως καπακώνει κανείς τα σφάλματά του, η συνείδηση του σιγά-σιγά πιάνει πουρί και δεν τον ελέγχει.»¹²

Πώς κάποιος ελέγχει και θεραπεύει στην συνέχεια την ασθενούσα συνείδησή του;

Με το να σκέφτεται ταπεινά, χωρίς να έχει εμπιστοσύνη στον λογισμό του και με την συζήτηση με τον πνευματικό του πατέρα, που εννοείται ότι θα πρέπει να έχει.¹³

Κλείνοντας, την «ψυχανάλυση της συνείδησης» παραθέτουμε μια σκέψη ακόμη του μέγιστου θεραπευτού αμέτρητων ψυχών: «Η συνείδηση..., φοβερό! Δεν υπάρχει μεγαλύτερη φωτιά, μεγαλύτερη κόλαση από το κάψιμο της συνειδήσεως. Δεν υπάρχει φοβερότερο και βασανιστικότερο σαράκι από το σαράκι της συνειδήσεως. Οι κολασμένοι θα υποφέρουν αιωνίως, γιατί θα τους βασανίζει η σκέψη πως έχασαν τα αγαθά του παραδείσου για λίγα χρόνια επιγείου ζωής, αν και αυτά ήταν γεμάτα τύψεις και άγχος. Τα πάθη τότε δεν θα ικανοποιούνται και αυτό θα είναι άλλο βάσανο».¹⁴

[1] Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Ἀγώνας, Ἱερόν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σσ.125-136.

[2] Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Ἀγώνας, Ἱερόν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.125.

[3] Ρωμ.2, 10-16.

[4] Ἱερού Χρυσοστόμου, Ρ.Γ. 48, 1013.

[5] Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Ἀγώνας, Ἱερόν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης,

σ.125.

[6] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.127.

[7] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.126.

[8] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.126.

[9] Β΄Βασ. 12,13.

[10] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.127.

[11] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.129.

[12] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σσ.128-129.

[13] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.130.

[14] Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, Λόγοι Γ΄, Πνευματικός Αγώνας, Ίερόν Ήσυχαστήριον «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ.135.